

Karpusa

dr ir Gilbert Cijntje RI
drs Martha van Bergen
Monique Pieter MBA

drs Miguel Goede
mr Carl Camelia

Direkshon di elekshon
2003

Een onderzoek naar de verkiezingsprogramma's ten behoeve van de eilandsraadverkiezingen van Curaçao op 9 mei 2003

Drs Miguel Goede
Mr Carl Camelia

1 Inleiding

Op vrijdag 9 mei 2003 ging Curaçao naar de stembus. Dit in het kader van de eilandsraadverkiezingen. Sommige theorieën stellen dat de meeste kiezers stemmen op de partij die met een goed verkiezingsprogramma en een goede kandidatenlijst voor de dag komt. Omdat het voor veel kiezers moeilijk was om dit jaar te beslissen om al dan niet te gaan stemmen¹ en een keuze te maken uit het aanbod, zijn wij van mening een onderzoek te moeten doen naar het aanbod. Wij hebben niet gekozen voor het profiel van de politieke partijen en de kandidaten, maar hebben ons beperkt tot het inhoudelijke aanbod (de verkiezingsprogramma's).

Onderdeel van dit onderzoek is de serie ontmoetingen tussen studenten van de Universiteit van de Nederlandse Antillen (UNA) en de politieke partijen in de periode maart-april 2003, met als doel de studenten te interesseren voor de politiek. Behalve het feit dat deze bijeenkomsten bijzonder slecht werden bezocht door de studenten², viel het op dat politieke partijen op dat moment nog geen verkiezingsprogramma hadden, met uitzondering van de FOL.

Doel van het onderzoek is om politieke partijen een inzicht te bieden in de huidige situatie, zodat zij daar verbetering in aan kunnen brengen. Op deze wijze kan dit onderzoek bijdragen tot verbetering van de keuze van de kiezers bij onze verkiezingen en daardoor het bestuur van ons eiland en land. Om te voorkomen dat dit onderzoek op welke wijze dan ook invloed heeft op het

1 Amigoe, 8 mei 2003

2 Gemiddeld bezochten niet meer dan 20 studenten deze ontmoetingen.

stemgedrag, hebben wij besloten de resultaten niet voor de verkiezingen te publiceren, alhoewel het een vreemde zaak is om na een verkiezing aandacht te besteden aan de inhoud.

Als achtergrondinformatie is de uitslag van de verkiezing in onderstaande tabel weergegeven en vergeleken met de uitslag van de vorige Eilandraadverkiezing (1999).

Partij	1999	2003
MAN	2	2
PLKP	4	3
DP	0	0
PNP	5	2
LNPA	-	1
ORDU	1	0
PAR	5	5
FOL	4	8

Ook is relevant weer te geven dat het percentage 'non-roteri' 28% bedraagt

De opbouw van dit artikel is als volgt:

Na de inleiding volgt in het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 2) een beschrijving van de onderzoeksmethode en de probleem- en doelstelling. Daarna wordt in hoofdstuk 3 een theoretisch kader weergegeven. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de verkiezingsprogramma's gepresenteerd en per onderdeel conclusies getrokken. Het een en ander wordt bovendien door de onderzoekers van commentaar voorzien. In hoofdstuk 5 worden tot slot conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

2 Onderzoeksmethode, probleem- en doelstelling

In totaal namen op 9 mei 2003 acht politieke partijen deel aan de verkiezingen te weten: MAN, PLKP, DP, PNP, LNPA, ORDU, PAR en FOL. Deze partijen werden tussen 21 maart en 6 mei benaderd met het verzoek een kopie van hun verkiezingsprogramma beschikbaar te stellen. Dit werd gedaan door aan alle lijsttrekkers en minstens één ander kaderlid een e-mail te zenden met het verzoek deze beschikbaar te stellen. Vervolgens zijn websites van de politieke partijen bezocht. Op 23 mei is wederom een e-mail verzonden aan de partijen waarvan de programma's niet waren ontvangen en zijn de kantoren van de MAN en PAR bezocht om persoonlijk het verzoek in te dienen.

In de periode waarin werd gewacht op het binnenkomen van de informatie is gewerkt aan de constructie van een theoretisch kader.

De probleemstelling van het onderzoek luidt:

- Wat zijn de overeenkomsten en verschillen van de verkiezingsprogramma's 2003?

De doelstelling is om:

- de verkiezingsprogramma's in de toekomst mogelijk te kunnen verbeteren. Dit zou kunnen leiden tot meer interesse bij de kiezers.

De teksten van de verkiezingsprogramma's (programamanan di akshon) zijn grondig bestudeerd en naast elkaar gelegd. Behalve op de inhoud zijn de programma's vergeleken op basis van de volgende criteria:

- De meetbaarheid: Is het probleem gekwantificeerd? Zijn de doelstellingen gekwantificeerd of kwantificeerbaar?
- De ideologie van de politieke partij.
- De visie met betrekking tot de ontwikkeling van het eilandgebied Curaçao.
- De financiële onderbouwing. Zijn zaken in termen van de

- begroting van het eilandgebied uit te drukken?
- Het tijdspad van de uitvoering.

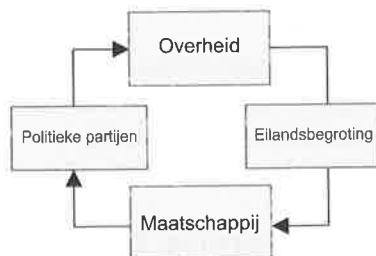
Ook zijn de programma's op de volgende punten met elkaar vergeleken:

- De taal waarin het programma is gepubliceerd.
- De wijze waarop het programma ontvangen is.
- De datum van ontvangst.
- Het programma op de website.

De resultaten worden gepresenteerd in overzichten verderop in dit artikel. De volgorde van de partijen is in deze willekeurig.

3 Theorie c.q. toetsingskader

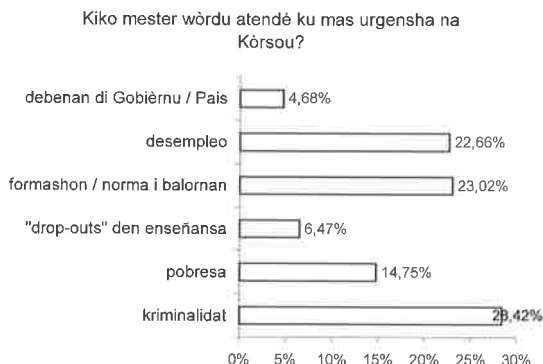
In de representatieve democratie laat de kiezer zich vertegenwoordigen door een volksvertegenwoordiger die namens hem zijn belangen behartigt. De kiezer kiest deze vertegenwoordiger door tijdens de verkiezingen zijn stem uit te brengen op een persoon die op een partijlijst staat. Dit gebeurt in theorie na onder andere bestudering van de diverse programma's. Na de verkiezingen wordt een regering gevormd op basis van de uitslag. De onderhandelingen die volgen zijn gebaseerd op de verkiezingsprogramma's. Dit leidt tot een regeerakkoord dat weer wordt vertaald in een bestuursprogramma. Uiteindelijk wordt het beleid vastgelegd in de jaarlijkse begroting die door de volksvertegenwoordiging wordt vastgesteld (het zogenaamde budgetrecht). Met andere woorden; verkiezingsprogramma's zijn een voorstel voor beleid dat uiteindelijk vertaald dient te worden in de begroting. Dit impliceert dat de verkiezingsprogramma's aan moeten sluiten bij de huidige begroting.

Easton ziet politieke partijen als de belangrijkste constructies van een samenleving om de agenda van de overheid te bepalen (via verkiezingen) (Uit: Bovens, 2001). De politieke partijen dienen hun programma te vertalen in beleid. Volgens een onderzoek gehouden door SmartInsights (2003) geven de Curaçaose kiezers de volgende prioriteiten aan:

1. Bestrijding van de criminaliteit
2. Educatie/vorming (waarden en normen)
3. Werkloosheidsbestrijding
4. Armoedebestrijding
5. Overheidsschuld
6. Drop-outs

In de volgende tabel worden deze prioriteiten met percentages gepresenteerd.

Beleid dient de volgende opbouw te hebben:

De huidige situatie moet *beschreven en geanalyseerd* worden naar de situatie anno 2003. Vervolgens moet de gewenste situatie geschetst worden voor de situatie in 2007. Daarna moeten de projecten die middels uitvoering kunnen leiden tot de toekomstige situatie beschreven worden, inclusief het ontwikkelen van een meetinstrumentarium (Bovens 2001, van Gevel 1997). In onderstaande tabel worden enkele indicatoren voor de huidige en toekomstige situatie **weergegeven**. Als de doelen **niet** gehaald worden, dient het beleid **bijgesteld** te worden en als aan het einde van de rit - na 4 jaar regeren - de doelen niet zijn gehaald, heeft het beleid **gefaald**. Verwacht wordt dat een politieke partij aangeeft hoe de in het programma weergegeven acties deze volgende indicatoren in de loop van de tijd zullen beïnvloeden.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bevolkingsaantal			125.599			
Arbeidsaanbod	56659					
Werkenden	47868	44958	45834			
Werkzoekenden	16,4	16	14			
Jeugdwerkloosheid			34			
Economische groei						
Overheidsfinanciën						
Inkomsten	776					
Uitgaven	817					
Tekort	41					

Tabel: aanzet tot prestatieindicatoren van het eilandgebied Curaçao

Bron: Economic Outlook Curaçao 2003

Met andere woorden: het beleid moet kwantificeerbaar zijn en wel op twee manieren: het moet vertaald worden in geld (de begroting) en het effect moet weergegeven kunnen worden in de te verwachten waarde van enkele indicatoren.

4 De vergelijking van de verkiezingsprogramma's

In dit hoofdstuk worden de programma's naast elkaar gelegd. Deze vergelijking vindt plaats via drie invalshoeken:

1. Algemeen
2. Vergelijking van de verkiezingsprogramma's van de partijen onderling
3. Vergelijking per hoofdstuk

4.1 Algemene vergelijking van de programma's

	MAN	PLKP	PNP	DP
# pagina's	35	62	22	23
Taal	Papiaments	Papiaments	Nederlands / Papiaments	Papiaments
Wijze van ontvangst	e-mail en website	e-mail en website	e-mail	Bij officiële uitreiking
Datum van ontvangst	29 april	22 april	2 mei	5 mei
website	www.votaman.com	www.plpk.an	www.pnp.an	www.partido-democraat.com

	LNPA	ORDU	PAR	FOL
# pagina's	22 ³	74	31	33
Taal	Nederlands / Papiaments	Papiaments	Nederlands / Papiaments	Papiaments
Wijze van ontvangst	Van website	Via via	e-mail	Na een forum
Datum van ontvangst	22 april	22 april	eind april	3 mei
website	www.listaniun-pasoatras.com	Niet gevonden	www.partido-par.com	www.partido-frenteobrero.com

Tabel: vergelijking verkiezingsprogramma's op algemene criteria

3 Het gaat hier om de Nederlandstalige samenvatting

Geconcludeerd kan worden dat de programma's een omvang hebben van tussen de 22 en 74 pagina's. Onze mening is dat 22 pagina's niet te kort is, maar dat meer dan dertig pagina's duidelijk te veel is, waardoor het niet uitnodigt om het programma te lezen. Alle programma's zijn in het Papiaments beschikbaar. De helft van de politieke partijen schrijft het programma ook in het Nederlands. Gezien onze ervaring zijn de programma's doorgaans moeilijk en laat verkrijgbaar. Niet alle leden kunnen (zelfs niet op het hoogste niveau binnen de partijen) direct over een programma beschikken. Uitzonderingen zijn: PLKP, LNPA en FOL. Niet alle partijen beschikken over een website. De websites zijn doorgaans goed. De *branding* is matig tot slecht. De PAR die een goede site heeft, was laat met het verversen van de site.

In de volgende tabel wordt nagegaan of in de programma's statistische cijfers zijn verwerkt, waardoor het e.e.a. meetbaar wordt. Ook wordt nagegaan of er een ideologie en visie in beschreven staat, of er een financiële onderbouwing in is opgenomen en een tijdspad is aangegeven waarin bepaalde projecten of plannen gerealiseerd moeten zijn.

	MAN	PLPK	PNP	DP	LNPA	ORDU	PAR	FOL
Meetbaar	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee
Ideologie	Ja	Ja	Ja	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Visie	Ja	Ja	Ja	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Financiële Onderbouwing	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Tijdspad	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee

Tabel: vergelijking van de verkiezingsprogramma's op basis van algemene criteria

De conclusie luidt dat de meeste programma's niet kwantitatief zijn. Dat wil zeggen dat er geen meetbare cijfers in opgenomen zijn. De enige partij die wel cijfers in haar programma heeft opgenomen, te weten bij het beschrijven van de huidige situatie, is de LNPA. Alle partijen presenteren hun ideologie en principiële uit-

gangspunten. Voor wat dit punt betref is de LNPA wederom een uitzondering. Deze partij heeft ook altijd gezegd dat ze geen ideologische basis hebben.

Alle programma's bevatten visie elementen. Sommigen (zoals PAR en ORDU) hebben deze weergegeven in een soort van *statement*. Echter met uitzondering van bijvoorbeeld de PAR, is de visie niet nader onderbouwd en uitgelegd en is er een zwakke link gelegd met de voorgestelde acties.

Geen van de programma's kent een financiële onderbouwing. Hier en daar wordt in een programma een opmerking gemaakt over herallocatie van middelen of om projecten te laten financieren door Nederland of de EU. Geen van de programma's heeft een tijdspad waarin wordt duidelijk gemaakt wat wanneer moet gebeuren en in welke sequentie. Wel worden er hier en daar uitspraken gedaan, zoals: "er moet binnen zes maanden een referendum gehouden worden over de staatkundige structuur."

4.2 Beschrijving van de programma's per partij

In deze paragraaf worden de programma's en de partij-ideologie van de partijen kort besproken.

4.2.1 MAN

Het document heeft een lengte van 35 pagina's. Na een proloog waarin de partij zich presenteert als sociaal democratisch, met een visie op Curaçao en de visie van de partij, komen een aantal zeer gedetailleerde hoofdstukken aan de orde.

- Bienestar i seguridat sosial (3)
- Merkado laboral (5.5)
- Salubridat (3.2)
- Seguridat (4)
- Sektor ekonómiko - finansiero (5)
- Finanzas públiko (5.2)
- Maneho di kompanianan di gobièrnu (5.3)
- Struktura estatal (6.1)
- Gobièrnu (6)

MAN staat voor een harmonieuze samenleving waarin alle burgers zich kunnen ontwikkelen. De principes van de MAN zijn:

waardigheid, gelijkheid, sociale rechtvaardigheid, vrijheid en solidariteit. Het plan is volledig en goed verzorgd. De MAN is bezorgd over de minachting die bestaat ten aanzien van de politiek.

Concrete beleidsvoorstellen en acties zijn niet duidelijk gepresenteerd en er is geen financieel plaatje opgenomen. Dit ontbreekt overigens bij alle verkiezingsprogramma's.

4.2.2 PLKP

Het programma (*Programa di akshon di Partido Laboral Krusada Popular, Nos kompromiso ku pueblo*) is vastgelegd in een document van 62 pagina's en bevat naast een inleiding, de visie van de partij en de visie van de partij op Curaçao uit de volgende 9 hoofdstukken:

- Desaroyo sosial i bienestar sosial (3)
- Salubridat (2)
- Edukashon (1)
- Ekonomia (4)
- Finansa Públiko (5)
- Kompaniannan di Gobièrnu (6)
- Kombatimentu di Pobreza (7)
- Struktura estatal (8)
- Hustisia (9)

Voor de PLKP is de mens de centrale factor voor de ontwikkeling van de samenleving. Daar worden nog drie uitgangspunten aan toegevoegd: vorming van de mens, evenwichtige economische ontwikkeling, sociale rechtvaardigheid. PLKP dicht de overheid een centrale rol toe in de ontwikkeling van het eiland.

Opvallend is de uitvoerigheid van enkele hoofdstukken zoals onderwijs, gezondheidszorg en economie en het summiere karakter van hoofdstukken zoals openbare financiën en overheidsbedrijven. Verder valt op dat getracht is de hoofdstukken een consistente indeling te geven (visie en daarop volgend de relevante punten). Dit is echter niet geheel gelukt.

4.2.3 PNP

'*Respet i dignidat pa Kòrsou*' is het 22 pagina's tellend document van de PNP, dat zowel in het Nederlands als in het Papiaments is

gepubliceerd. Het document mist een inhoudsopgave of een leeswijzer wat de toegankelijkheid niet bevordert.

Het document bestaat naast de inleiding, waarin de ideologie van de partij kort wordt weergegeven en het centrale thema 'armoede' wordt gepresenteerd, uit 10 hoofdstukken waarbij hoofdstuk 7 ontbreekt. De PNP is een Christen Democratische partij die de volgende uitgangspunten onderschrijft: de waardigheid van de mens, gelijkwaardigheid en respect voor iedere burger, respect voor het milieu, gelijke kansen voor iedere burger, optimaliseren van de wetenschap ter emancipatie van de burgers en sociale rechtvaardigheid.

Het centrale thema 'armoede', wordt ontleed in fysieke en sociale armoede en armoede van het openbaar bestuur.

Verder bestaat het document uit de volgende hoofdstukken:

- E hende i su desaroyo di salú i su desaroyo sosial (2)
- E hende i su edukashon i formashon (1)
- Hende i su seguridat i su órden públiko (5)
- Hende i su ambiente di bida (4)
- Hende i su deporte i rekreo (3)
- Desaroyo ekonómiko (6)
- Maneho finansiero (10)
- Strukura estatal (8)
- Servisio públiko (9)

Opvallend is dat de meeste hoofdstukken in de titel verwijzen naar de mens (*hende*). Bijna elk hoofdstuk begint met een korte visie en gaat vervolgens over tot meer concrete gebieden en/of punten.

4.2.4 DP

Het document van de DP telt 23 pagina's. Na de inleiding stelt ook de DP (net als de PNP) de armoedebestrijding expliciet centraal. De DP is een Sociaal Democratische partij die de volgende principes onderschrijft: vrijheid van geloof en bevrijding van armoede en angst. De mens en het gezin staan centraal bij de DP. Vervolgens worden de volgende 11 hoofdstukken gepresenteerd:

- Asuntonan di Bienestar Sosial (7)
- Salubridat públiko (9)
- Medio ambiente (10)

- Enseñansa (4)
- Kriminalidad (8)
- Hubentut i deporte (5)
- Desaroyo ekonómiko (3)
- Finansa públiko (6)
- Estruktura estatal (2)
- Asuntunan General (1)
- Final

De structuur van de hoofdstukken is nagenoeg identiek aan die van andere partijen. Uniek is dat de DP een slothoofdstuk heeft. Dit is overigens ook het geval bij ORDU.

4.2.5 LNPA

In een compact document van 22 pagina's, geeft de LNPA haar programma weer. Men spreekt zelf van een samenvatting en niet van een partijprogramma. Het gehele document (het partijprogramma zelf) is voor dit onderzoek niet bemachtigd. Het verkiezingsprogramma van LNPA gaat uit van negen beleidsterreinen waarbij de laatste twee gaan over de economie. Opvallend is dat de LNPA geen ideologie verkondigt.

- Werk, inkomen en levenskosten (1)
- Gezondheidszorg & ouderen (2)
- Onderwijs, kinderen en Jongeren (3)
- Veiligheid & migratie (4)
- Wonen, natuur & milieu (5)
- Verkeer en vervoer (6)
- Cultuur & sport (7)
- Economie/ Reële i.p.v. kunstmatige economische groei (8)

Opvallend is dat alle hoofdstukken beginnen met een korte weergave van de huidige situatie, waarbij het e.e.a. ondersteund wordt met statistische gegevens, gevolgd door punten die deze situatie zouden moeten verbeteren.

Verder besteedt de partij in tegenstelling tot andere partijen geen aandacht aan de staatkundige structuur en overheidsbedrijven.

4.2.6 ORDU

Het 74 pagina's tellende document is het meest omvangrijke programma. Door de omvang gaat o.a. de overzichtelijkheid en de samenhang verloren. ORDU is een Christen Democratische partij. De ideologie en de uitgangspunten zijn niet verder uitgewerkt in het document. Bekend is dat de ORDU voor 'restauratie' is van de Curaçaose mens die beschadigd is door het slavenverleden. Verder hanteert de ORDU een alternatieve indeling waardoor de vergelijking met andere partijen moeilijk is. Het gaat om de volgende hoofdstukken:

- Bienestar soshal/ Kalidat di bida (3)
- Salubridat (8)
- Enseñansa, kultura i deporte (7)
- Kriminalidat, uso di droga i gèmbelmentu (6)
- Desaroyo ekonómiko i finansiero (9)
- Atenshon speshal pa e empleado públiko (2)
- Gruponan di atenshon speshal den nos komunidad (4)
- Ban ataka problemanan soshal dor di hasi 'prevenshon' nos estilo di bida (5)

Wat de probleemanalyse betreft doet de ORDU het beter dan de meeste partijen, door er in de inleiding al aandacht aan te besteden. Ook de ORDU heeft net als de DP een slotparagraaf.

4.2.7 PAR

In het document van 31 pagina's, begint de PAR met een analyse van de problemen van Curaçao en de onderlinge relaties. Op basis hiervan komt men tot zes aandachtsgebieden:

- Asuntunan sosial (3)
- Salubridat (2)
- Enseñansa i formashon (1)
- Seguridat i órden públiko (4)
- Ekonomia i klima di invershon (5)
- Gobernashon i finansa públiko (6)

Per aandachtsgebied wordt een sterkte-zwakte-analyse uitgevoerd en worden hoofddoelstellingen en actiepunten geformuleerd. De PAR eindigt met het partijmanifest. Daaruit blijkt dat de

PAR een Sociaal Christelijke partij is. Enkele uitgangspunten zijn: recht op gelijke behandeling van iedere burger, recht op spirituele ontwikkeling, vrijheid van meningsuiting, recht op leven in een rechtsstaat, recht om deel te nemen aan het arbeidsproces, recht op woning, opleiding, zekerheid en gezondheidszorg.

4.2.8 FOL

Dit programma van 33 pagina's bevat elementen die andere programma's niet hebben. Zo is de kandidatenlijst onderdeel van het programma. Verder bevat het document naast de visie, missie en uitgangspunten de volgende negen hoofdstukken:

- Sektor Soshal, Laboral i Salubridat Públiko
- Sektor Enseñansa, Kultura i Deporte
- Órden Públiko i Seguridat
- Sektor Urbano i Bibienda
- Sektor Ekonómiko
- Sektor Finansiero
- Relashon entre islanan
- Sektor di atministrashon i sosten
- Energia, Transporte i Telekomunikashon

Net als de meeste andere partijen komt de FOL ook niet verder dan een summiere visie per hoofdstuk, gevolgd door een lijst van punten. De FOL is een Sociaal Democratische partij die conform haar statuten streeft naar een sociale samenleving langs een democratische weg.

4.3 Conclusies

Opvallend is dat het politieke spectrum op Curaçao strikt genomen geen rechterkant heeft. MAN, PLKP, DP en FOL presenteren zich als Sociaal Democraten. De PNP, ORDU en PAR presenteren zich als Christen Democraten. De LNPA heeft geen uitgesproken ideologische basis.

De verkiezingsprogramma's hebben geen vergelijkbare indeling. Sommige programma's hebben zelfs blinde vlekken.

De programma's zijn niet verkrijgbaar in de drie officiële talen.

4.4 Vergelijking per hoofdstuk

Bij de vergelijking per hoofdstuk wordt ook gebruik gemaakt van de onderzoeksresultaten van SmartInsight (2003) naar de issues die de kiezers het meest urgent vinden in verband met de verkiezingen.

Deze prioriteiten zijn als volgt vertaald:

1. Bestrijding van de criminaliteit
2. Stimuleren van de economie
3. Armoedebestrijding
4. Onderwijs en educatie/vorming
5. Overheidsschuld

Uit het overzicht op de volgende bladzijden kan geconcludeerd worden dat de politieke partijen aandacht besteden aan de door de bevolking aangegeven prioriteiten.

4.4.1 Inleiding/ Introdukshon

Alle programma's hebben een inleiding. Deze is doorgaans ondertekend door de politieke leider en bevat meestal ideologische en visionaire elementen.

4.4.1.1 Armoedebestijding/ Kombatimentu di Pobresa

De armoedebestrijding zou misschien beschouwd kunnen worden als het algemene thema van deze verkiezingen en is daarom niet te plaatsen onder een van de in paragraaf 4.2.3. standaard hoofdstukken. Diverse partijen hebben dit onderwerp ook geïntroduceerd in de inleidende hoofdstukken, vandaar dat het in dit artikel besproken wordt als onderdeel van de inleiding.

De MAN zegt: "pobresa, ban atak'é". Het bestaansminimum moet vastgesteld worden en er moet een fonds worden geschapen om de armoede te bestrijden.

De PLKP zegt "kombatimentu di pobresa". Een lijst van maatregelen wordt gepresenteerd o.a. werkervaringsplaatsen en scholingsprojecten. Maar ook activiteiten in de barrio zijn onderdeel van de aanpak.

De PNP geeft armoede als centraal thema van het programma. De

Indeling begroting	Prioriteit	MAN	PLKP	PNP	DP	INPA	ORDU	PAR	FOL
		Proloog	Introdukshon	Introdukshon	Introdukshon	Introdukshon	Introdukshon probleem analyse	Proloog/Introdukshon	General
		Visie op Curacao en visie van de partij	Visshon di Partido	Visie (onderdeel van de inleiding)	Visie en Missie			Visie en Missie	
		Maneho di kompanianan di gobièrnu (5.3)	Kompanianan di Gobièrnu (6)						Energia, Transporte i Telekomunikashon (5)
							Gruponan di atenshon spesial den nos komunidad (4)		
							Ban ataka probetnanan di sosial dor di hasi "prevashon" nos estado di bida (5)		
					Final		Final	Manifest	
00 Algemeen Bestuur		Struktura estatal (6.1)	Struktura estatal (8)	Struktura estatal (8)	Struktura estatal (2)				Relashon entre islam (10)
00 Algemeen Bestuur		Gobièrnu (6)		Servisio publiko (9)	Asuntunan General (1)		Atenshon spesial pa e empleado publiko (2)		Sektor di administrashon i sosten (4)
01 Opname orde en veiligheid	1	Seguridat (1)	Husistia (9)	Hende i su seguridat i orden publiko (5)	Kriminalidat (8)	Veiligheid & migratie (4)	Kriminalidat, uso di droga i ghenel-nemtu	Seguridat i orden publiko (4)	Orden Publiko i Seguridat (7)

Indeling begroting	Prioriteit	MAN	PLKP	PNP	DP	LNPA	ORDU	PAR	FOL
02 Verkeer en vervoer						Verkeer en vervoer (6)			
03 Economisch e zaken	2	Sektor ekonomiko - finansiero (1)	Ekonomia (4)	Desarovo ekonomiko (6)	Desarovo ekonomiko (3)	Economie/ Reele ipv kunstmatige ekonomisch e groei (7)	Desarovo ekonomiko i finansiero (9)	Ekonomia i klima di invershon (5)	Sektor Ekonomiko (6)
04 Onderwijs	3 en 5		Edukashon (1)	E hende i su edukashon i formashon (1)	Enseñansa (4)	Onderwijs, kinderen en jongeren (3)	Enseñansa, kultura i deporte (7)	Enseñansa i formashon (1)	Sektor Enseñansa, Kultura i Deporte (8)
05 Cultuur en recreatie			Edukashon (1)	Hende i su deporte i rekreatie (3)	Hubentut i deporte (5)	Cultuur & sport	Enseñansa, kultura i deporte (7)		Sektor Enseñansa, Kultura i Deporte (8)
06 Sociale voorziening en en maatschapp elijke dienstverlen ing	4	Bienestar i seguridat sosial (3) Merkado laboral (5.5)	Desarovo sosial i bienestar sosial (3)		Asuntunan di Bienestar Sosial (7)	Werk, inkomen en levenskoston (1)	Bienestar Sosial i Kultura di Bida (3)	Asuntunan sosial (3)	Sektor Sosial, Laboral i Salubridat Publiko (11)
07 Volksgezondheid		Salubridat (3.2)	Salubridat (2)	E hende i su desarovo di salu i su ambiente di sosial (2)	Salubridat publiko (9) Medio ambiente (10)	Gezondheid szorg & ouderen (2)	Salubridat (8)	Salubridat (2)	
08 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting				Hende i su ambiente di bida (4)		Wonen, natuur & milieu (5)			Sektor Urbano i Bibienda (9)
09 Financiering	5	Finansa publiko (5.2)	Finansa publiko (5)	Maneho finansiero (10)	Finansa publiko (6)			Gobernasho n i finansia publiko (6)	Sektor finansiero (3)

PNP wil armoede bestrijden door mensen te begeleiden naar werk en het ontwikkelen van de mens in het algemeen.

De DP stelt dit onderwerp aan de orde in het hoofdstuk inzake het sociaal welzijn. DP ziet de oplossing in de herverdeling van inkomens.

LNPA stelt dat de prijzen beheerst moeten worden. De overheid moet de ontwikkeling van de kansarmen serieuzer opvatten.

ORDU heeft het over: “kombatimetu di pobresa den barionan”.

De PAR spreekt van: “kombatí pobresa i ekspandé desaroyo sosial”. Ook de PAR heeft het over een bestaansminimum en tweedekansonderwijs. Ondersteunen van de familie en verbeteren van de bario.

Ook bij de FOL, hoewel FOL het thema niet expliciet aansnijdt, kan niemand betwijfelen dat het programma er aandacht aan besteedt.

Geconcludeerd kan worden dat armoedebestrijding zowel bij politieke partijen als bij de burger een hoge prioriteit heeft. Er zullen arbeidsplaatsen geschapen moeten worden en het tweedekansonderwijs moet verder worden ontwikkeld. De bario's zullen verder verbeterd moeten worden.

4.4.2 Vishon di Partido (visie en missie) en centraal thema

De meeste partijen herhalen hun uitgangspunten aan het begin van hun programma. Dit varieert van een puntsgewijze opsomming (bijvoorbeeld PNP) tot het toevoegen van het partijmanifest (in de bijlagen van de PAR).

Wat betreft ideologie en visie verschillen de partijen slechts gradueel. Nagenoeg alle partijen stellen de mens centraal en streven naar verbetering van de kwaliteit van het leven (of leefklimaat). Deze uniformiteit is bij deze verkiezing bijzonder groot, daar nagenoeg alle partijen de armoede en de bestrijding ervan hebben verheven als hoofddoel van hun programma. Ook over de manier waarop dit moet geschieden (aandacht voor de bario's en onderwijs en educatie) is men het eens. Dit komt ook overeen met de uitslag van SmartInsight die dit punt als derde prioriteit aangeeft. Verder komen alle prioriteiten uitgebreid aan de orde in nagenoeg alle programma's.

4.4.3 Aandachtsgebieden/ Areanan di atenshon

In het algemeen dekken de programma's een gebied dat bestaat uit ongeveer tien aandachtsgebieden. Deze worden in het resterende deel van dit hoofdstuk behandeld.

Deze aandachtsgebieden sluiten enigszins aan bij de indeling van de begroting van het eilandgebied.

1. 00 Algemeen bestuur
2. 01 Openbare orde en veiligheid
3. 02 Verkeer en vervoer
4. 03 Economische zaken
5. 04 Onderwijs
6. 05 Cultuur en recreatie
7. 06 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening
8. 07 Volksgezondheid
9. 08 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
10. 09 Financiering en dekkingsmiddelen

De politieke partijen wordt aanbevolen om in de toekomst deze indeling van het eilandgebied te hanteren.

4.4.3.1 Algemeen bestuur

Naast de plannen voor het overheidsapparaat wordt in deze paragraaf ook de overheid als aandeelhouder van de overheids NV's⁴ en de voornemens met betrekking tot de staatkundige structuur besproken.

De MAN wijdt een hoofdstuk aan de overheid. Daar worden integriteit en transparantie genoemd als aandachtsgebieden. Maar ook meer participatie van de bario's aan het democratisch- en bestuursproces.

De PNP besteedt ook een hoofdstuk aan dit gebied. Aandacht wordt gevraagd om het apparaat adequaat uit te rusten en om de 'output' van de overheid te gaan meten. PNP maakt zich sterk voor het verbeteren van de personeelsinstrumenten voor ambtenaren (rekruteren, arbeidsvoorwaarden en training). Met name de

4 Het is opvallend dat er geen aandacht is voor de problematiek van de overheidsstichtingen en gesubsidieerde instellingen.

diensthooften moeten op een hoger niveau gaan functioneren. Verder is PNP voorstander van de voortzetting van het kwaliteits-traject. Tot slot is de partij ook een voorstander van meer participatie van de bario's.

De DP heeft een visie op de kernoverheid en staat voor het meten van de 'output' van de diensten.

LNPA en de PLKP besteden geen aandacht aan het apparaat.

Ook ORDU besteedt veel aandacht aan de rechtspositie van de ambtenaar.

De PAR is voorstander van het scheppen van condities binnen het apparaat zodat 'accountability' mogelijk wordt. Verder wil de PAR af van het coalitiesysteem.

De FOL is voorstander van kwaliteit en vindt het beschikbaar stellen van middelen aan de diensten noodzakelijk. De interne- en externe communicatie moet verbeterd worden. Hierbij zal ook aandacht besteed moeten worden aan het bevorderen van transparantie.

Geconcludeerd kan worden dat er geen visie is op de kernoverheid. Politieke partijen zijn er zich niet van bewust dat de overheid fundamenteel getransformeerd moet worden om effectief te zijn. Veel aandacht is er voor de aspecten cultuur (integriteit en transparantie) en technologie (e-Government), maar de structuur is geen onderwerp van discussie. Uitzondering is FOL die voorstelt DOW, DROV en Domeinbeheer te clusteren. Geen aandacht voor de structuur is merkwaardig, daar het apparaat een 'conditio sine qua non' is om de voorgestelde plannen uit te voeren.

Er is draagvlak om de arbeidsvoorwaarden van ambtenaren te verbeteren en tevens de bario's meer te betrekken bij het democratisch- en bestuurlijk proces.

4.4.3.1.1 Overheids NV's/ Kompaniannan di Gobièrnu

De MAN stelt dat de overheid zich meer moet gaan opstellen als aandeelhouder. Er moeten duidelijke aanstellingseisen opgesteld worden voor leden van de Raden van Commissarissen. De NV's moeten geprivatiseerd worden en er moet een 'operational audit' plaatsvinden bij alle NV's. MAN is geen tegenstander van privatisering maar stelt zich kritisch op.

De PLKP streeft naar een betere dienstverlening door de NV's.

PLKP wil dat de overheid zich opstelt als aandeelhouder. De PNP plaatst de NV's binnen het hoofdstuk openbare financiën. Ook de PNP stelt dat de overheid zich meer als aandeelhouder moet gaan gedragen en meer greep moet houden op de NV's. De DP vraagt aandacht voor de prijs, kwaliteit en dienstverlening door de overheids NV's. De LNPA en de ORDU besteden geen aandacht aan de NV's. De PAR stelt dat de NV's als geheel moeten worden gezien en niet los van elkaar. Er moet synchronisatie plaatsvinden waardoor er synergie ontstaat in economische zin. Ook de PAR stelt dat de overheid als aandeelhouder moet gaan optreden. Privatisering moet doorgaan en er moet een 'Regulatory Board' komen. De FOL behandelt de NV's onder het kopje energie, transport en telecommunicatie. FOL wil het privatiseringsproces evalueren. De NV's moeten effectiever en efficiënter gaan functioneren.

Geconcludeerd kan worden dat er min of meer consensus bestaat over het feit dat de overheid zich moet gaan opstellen als aandeelhouder en waar mogelijk NV's moet privatiseren, hoewel PLKP en FOL er vraagtekens bij plaatsen. 'Operational audits' zullen plaats moeten vinden en de PAR en PNP zouden daar meer vooruitstrevend in willen zijn. In het algemeen is er (door de diverse partijen) weinig aandacht voor de overheids NV's.

4.4.3.1.2 Staatskundige structuur/ Structura estatal en behersvormen

De MAN ziet Curaçao het liefst als autonoom gebied binnen het koninkrijk.

De PLKP wenst een referendum op weg naar een autonoom Curaçao.

De PNP is ook een voorstander van meer autonomie van Curaçao.

De DP wil dat er een rondetafelconferentie plaatsvindt en dat er een referendum op alle eilanden simultaan plaatsvindt.

De LNPA besteedt geen aandacht aan dit onderwerp. Los van het feit dat de LPNA in de media steeds pleit voor een systeem van 'barrio zelfbestuur'.

ORDU besteedt geen aandacht aan dit onderwerp.

De PAR wenst behalve de afschaf het coalitiesysteem ook een autonome status van Curaçao.

Ook de FOL wenst binnen zes maanden een referendum als stap in de richting van een autonoom Curaçao.

Geconcludeerd kan worden dat er bij de politieke partijen draagvlak bestaat voor een autonome status voor Curaçao. Verder zijn er ook voorstellen voor bestuurlijke hervormingen, zoals het toekennen van enige mate van zelfbestuur aan de bario's en afschaffen van het coalitiesysteem. Hier moet echter wel opgemerkt worden dat het de vraag is of dit ook een prioriteit is bij de kiezer. Een referendum is daarom zeker noodzakelijk.

4.4.3.2 Openbare orde/ Criminaliteitsbestrijding

De MAN wenst op korte termijn repressieve maatregelen tegen de criminaliteit en op langere termijn meer preventie. Met name meer controle, politie en aandacht voor het slachtoffer.

De PLKP staat een integrale benadering voor, met evenwicht tussen repressie en preventie. Ook PLKP wil aandacht voor het slachtoffer.

De PNP staat ook een tweesporenbeleid voor. Verder wijst deze partij op de relatie tussen criminaliteit en drugs.

De DP onderschrijft het beleid van de PAR minister.

De LNPA verwijst naar de drugscriminaliteit maar vraagt ook aandacht voor misbruik van de zogenaamde illegalen op het eiland.

De ORDU kiest primair voor preventie.

De PAR is voor 'sero toleransha', kustwacht, weren van illegalen en controle in het algemeen als vorm van preventie.

De FOL is voor sneller straffen, meer politie in de bario, meer aandacht voor het slachtoffer en resocialisatie.

Geconcludeerd kan worden dat er consensus bestaat over een tweesporenbeleid en meer aandacht voor het slachtoffer. Door de politieke partijen wordt niet aangegeven hoe er met het Land op dit gebied afgestemd zal worden. Justitie is immers een Landaanglegenheid.

4.4.3.3 Verkeer en vervoer

De MAN¹ rio's wil verbeteren. Ook wordt aandacht gevraagd voor de verkeersveiligheid.

De PLKP vraagt aandacht voor het onveilige verkeer.

De PNP vraagt ook aandacht voor het openbaar vervoer, met name het ABC busbedrijf. PNP ziet vernieuwing van de vloot als

noodzakelijk.

De DP besteedt aandacht aan het wegennet, in het bijzonder de weg naar Banda Bou. Ook wordt melding gemaakt van het bevorderen van de verkeersveiligheid.

LNPA besteedt een heel hoofdstuk aan verkeer en vervoer. De verkeersveiligheid moet bevorderd worden en het openbaar vervoer moet beter aansluiten bij de noden.

ORDU besteedt geen aandacht aan verkeer en vervoer, maar duidelijk is dat zij voorstander is van bario-verbetering en speciale aandacht voor zwakkeren in de samenleving die afhankelijk zijn van het openbaar vervoer.

De PAR heeft geen aandacht besteed aan verkeer en vervoer.

De FOL is ook voorstander van verbetering van de infrastructuur van de bario's, maar is mogelijk het hoofdstuk openbaar vervoer vergeten.

Het openbaar vervoer lijkt een 'vergeten hoofdstuk', met uitzondering van de PNP, LNPA en DP die er iets meer aandacht aan besteden.

Geconcludeerd kan worden dat er draagvlak is om de verkeersveiligheid te bevorderen.

4.4.3.4 Economie/ Ekonomia

De MAN staat duurzame economische ontwikkeling voor met een voorwaardenscheppende overheid op het gebied van belasting, monetair beleid, arbeidsverhoudingen, natuurbeheer en infrastructuur. Vervolgens vraagt de MAN aandacht voor de volgende sectoren: toerisme, financiële dienstverlening, logistiek, de raffinaderij, industrie, landbouw en onderwijs.

De PLKP vraagt aandacht voor een groot aantal sectoren: toerisme, landbouw, industrie, klein- en middenbedrijf, transport en logistiek, kenniseconomie, privatisering en handel.

De PNP gaat voor internationalisering en het bevorderen van concurrentie (ook op de lokale markt). Bureaucratie ('red tape') moet bestreden worden en de 'cost of doing business' moeten omlaag.

De DP vraagt aandacht voor de kleine bedrijven en het investeringsklimaat. Het toerisme wordt expliciet vermeld. Ook privatisering is onderdeel van het hoofdstuk economie van de DP.

LNPA richt zich op het micro-, midden- en kleinbedrijf.

De ORDU vraagt aandacht voor de volgende sectoren: kleinbedrijf, industrie, financiële sector, 'offshore sector', kunst, raffinaderij, transport en telecommunicatie.

De PAR kiest voor de globalisering van de economie door het aantrekken van investeerders. In dit kader moet gekeken worden naar het herzien van het belastingsysteem, de bestrijding van de bureaucratie en het verbeteren van de mogelijkheden voor financiering van met name kleine ondernemers. Ook wordt aandacht gevraagd voor de afstemming met de arbeidsmarkt.

De FOL noemt de volgende sectoren: coöperatieve, telecommunicatie, landbouw en toerisme. Er wordt in het algemeen gepleit voor het aantrekken van investeerders o.a. door het verlagen van de 'cost of doing business'.

Geconcludeerd kan worden dat er overeenstemming bestaat over de prioriteiten: het scheppen van banen en in dat kader het belang van kleine lokale bedrijven en het toerisme. Er is echter minder consensus over de globalisering, hoewel iedereen het ermee eens is dat het investeringsklimaat verbeterd moet worden o.a. door het bestrijden van de bureaucratie, het herzien van het belastingstelsel en het verlagen van de 'costs of doing business'. Ook menen wij dat er consensus bestaat over het ontwikkelen van Curaçao als logistieke hub. De PNP en PAR zijn hierin vooruitstrevender.

4.4.3.5 Onderwijs/ Edukashon

De MAN vraagt aandacht voor de Pedagogische Academie en de schaarste aan leraren. Er moet beleid komen voor onderwijs van 0 tot 4 jarigen. 'Dropouts' moeten opgevangen worden. Onderwijsinnovaties moeten doorgaan.

De PLKP wijdt het meeste uit op dit gebied. Zij stelt dat de innovaties in het onderwijs doorgezet moeten worden. Maar dat er ook tussentijdse evaluaties plaats dienen te vinden. Er dient met name gestreefd worden naar een goede aansluiting met de arbeidsmarkt. In dit kader wordt gepleit voor meer aandacht voor het MBO onderwijs. Ook de arbeidsvoorwaarden van het onderwijzend personeel is een issue.

De PNP vraagt ook om aandacht voor het onderwijs tussen 0 en 4 jaar. Verder valt op dat de PNP de ontwikkelingsbrigade, waar al

jaren over wordt gesproken, in haar programma heeft opgenomen. De DP is ook voor innovatie van het onderwijs. DP vraagt aandacht voor de studiebeursregeling.

LNPA wil voor de toegankelijkheid van het onderwijs verbeteren. Het accent ligt op de fysieke concentratie van het onderwijs in één centrum.

De ORDU is voor innovatie en vraagt ook aandacht voor het beursstelsel.

De PAR vraagt eveneens aandacht voor onderwijs tussen 0 en 4 jaar en verder onderwijsinnovatie en verbetering van de arbeidsvoorwaarden.

Tot slot meent ook de FOL aandacht te moeten besteden aan tweedekansonderwijs, het opvangen van 'drop-outs', het voortzetten van de introductie van (computer)technologie in het onderwijs, beleid op het gebied van opvang voor 0 tot 4 jarigen, voor het gezin en het tekort aan onderwijzend personeel.

Geconcludeerd kan worden dat er consensus is over de voortzetting van de innovatie in het onderwijs. De arbeidsvoorwaarden van het onderwijzend personeel moeten verbeteren. Er moet aandacht geschonken worden aan opvang van kinderen tussen 0 en 4 jaar. Ook wordt aandacht gevraagd voor beroeps- en tweedekans-onderwijs. Er is maar weinig expliciete aandacht voor technologie in het onderwijs.

4.4.3.6 Cultuur en recreatie

De MAN is voorstander van participatie van alle burgers aan cultuur en recreatie en zal dit stimuleren. Verder is men niet specifiek op dit punt.

De PLKP zal beleid ontwikkelen op het gebied van sport en accommodaties en zal een sportfonds opzetten om de sport te bekostigen.

De PNP wil de cultuur bevorderen via de scholen. Voor de sport moet een totaal plan komen en er moet een sportlotto komen.

De DP wil de sport stimuleren.

De LNPA besteedt een hoofdstuk aan dit terrein. Gepleit wordt voor grote investeringen met name om de bestaande infrastructuur te behouden.

Ook de ORDU wil beleid op het gebied van sport en is voorstander van een fonds. Verder wenst men meer faciliteiten in de bario. De ORDU wil naast aandacht voor de Kunst Academie (die in moeilijkheden verkeert), dat kunst een plaats krijgt op de scholen. Er is bereidheid om hiervoor een fonds op te richten.

De PAR besteedt geen expliciete aandacht aan cultuur en recreatie. De FOL is voor schoolsport, in het bijzonder zwemmen. Verder moeten de accommodaties van de school beschikbaar worden gesteld na schooltijd.

Door vele partijen is dit gebied summier uitgewerkt. Wel lijkt er draagvlak voor het oprichten van een (sport)fonds. Geconcludeerd kan worden dat men de rol van de overheid meer ziet als stimulator.

4.4.3.7 Sociale ontwikkeling en sociaal welzijn Desaroyo sosial i bienestar sosial

Alle partijen besteden aandacht aan dit terrein, al dan niet in combinatie met bijvoorbeeld gezondheidszorg.

De MAN behandelt dit gebied onder de kop 'Bienestar i seguridad sosial'. De volgende vijf onderdelen worden nader beschreven: Bario en familie, Armoedebestrijding, Sociaal culturele ontwikkeling, Jeugd en Ouderen. Het gaat erom de bario's te ondersteunen en banen te scheppen.

De PLKP geeft een kwalitatieve analyse van de sociale situatie en concludeert dat het slecht gesteld is. De voorstellen gaan in de richting van vrijwilligerswerk met name in de bario's.

De PNP stelt maatregelen voor in de sfeer van verplichtingen koppelen aan het ontvangen van een onderstand en het bieden van meer zekerheid van de werknemers, waaronder ook maatregelen in de sfeer van het minimumloon.

De DP stelt voor om de onderstanduitkering en het minimumloon te verhogen, de infrastructuur in de bario's te verbeteren en een voorkeursbehandeling voor ouderen te introduceren. Ook wordt aandacht gevraagd voor een algemene pensioenregeling en algemene ziektekostenverzekering. Deze moeten onder de aandacht gebracht worden van de centrale regering.

De LNPA stelt extra bescherming voor de werknemers voor en het verlagen van de prijzen van nutsvoorzieningen. Deze partij verlangt een actieve rol van de overheid en zet zich af tegen de terugtrekende overheid.

De ORDU vraagt veel aandacht voor de bario's.

De PAR pleit voor het verhogen van de zelfredzaamheid van de burger. Verder ligt het accent op de familie en de samenleving. Men pleit specifiek voor het verhogen van de onderstanduitkering en het dwingen van onderstandtrekkers om deel te gaan nemen aan het arbeidsproces. Ook de PAR is voorstander van het verbeteren van de infrastructuur van de bario's.

En de FOL is voorstander van het verhogen van de onderstand en het stimuleren van NGO's.

Geconcludeerd kan worden dat er een consensus bestaat onder de partijen, voor wat betreft de onderstand die omhoog moet. Onderstandtrekkers moeten daarnaast wel zo snel mogelijk weer aan het werk. De bario's moeten verbeterd worden o.a. door de inzet van vrijwilligers. Daarnaast moet ook het minimumloon omhoog en de werknemers beschermd worden. Het enige belangrijke meningsverschil is hoe de bescherming van de arbeider ingevuld moet worden.

Hierbij moet aangegeven worden dat dit beleidsterrein tot een van de prioriteiten van de burger hoort (SmartInsight 2003)

4.4.3.8 Gezondheidszorg/ Salubridat

De MAN wil naast een nieuw ziekenhuis, meer aandacht voor preventie en is voorstander van de privatisering van de BZV.

De PLKP benadrukt herstructurering van de gezondheidszorg en het bevorderen van de toegankelijkheid voor alle burgers. Er volgt een lange opsomming van knelpunten. Vervolgens wordt voorgesteld om te gaan overleggen met de belanghebbenden. Verder stelt de PLKP dat er een nieuw ziekenhuis moet komen dat gefinancierd moet worden door Nederland of de EU. Verder wordt veel nadruk gelegd op informatieverstrekking met name t.b.v. preventie.

De PNP stelt ook voor om met alle belanghebbenden te overleggen. Ook PNP wenst wet- en regelgeving met name op het gebied

van kwaliteit en kwantiteit. Een nieuw ziekenhuis is voor deze partij ook noodzakelijk. Daarnaast zou de PNP de GGD willen reorganiseren en regisseur maken van de gezondheidszorg met accent op preventie.

De DP stelt controle en preventie voorop. Bijzonder is de stelling dat de overheid zich verder terug moet trekken en dat er meer marktwerking moet komen. Ook is bijzonder dat aansluiting bij een buitenlands ziekenfonds wordt voorgesteld.

Ook de DP wenst een nieuw ziekenhuis.

LNPA is een van de weinigen die in het programma de introductie van een algemene ziektekosten voorziening (AZV) heeft opgenomen.

De ORDU is ook voor bevorderen van de toegankelijkheid van de zorg en preventie. Dit door herstructurering van de zorg en verbetering van de infrastructuur in de bario's.

De PAR pleit ook voor toegankelijkheid, preventie en introductie van de AZV.

Ook de FOL is voorstander van preventie, kostenbeheersing door herstructurering en de introductie van de AZV.

Geconcludeerd kan worden dat er een consensus bestaat onder politieke partijen: Er moet een nieuw ziekenhuis komen en de gezondheidszorg moet geherstructureerd worden.

Enkele accentverschillen zijn de mate van marktwerking die nagestreefd wordt en de wijze waarop en of de AZV geïmplementeerd moet worden.

4.4.3.9 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

MAN vraagt aandacht voor de sociale woningbouw (FKP). Er moet sneller gebouwd worden.

DP wil een integrale planning van de volkswoningbouw.

De PLKP en PAR besteden geen aandacht aan dit onderwerp.

De PNP benoemt in haar programma dat het van belang is aandacht te besteden aan de sociale woningbouw (FKP), de wettelijke kaders (EOP en SOP), bouwterreinen (Domeinbeheer) en de stadskern.

LNPA wil huizen repareren, de veiligheid in de bario's bevorderen en meer recreatiemogelijkheden creëren.

ORDU wil een integrale aanpak van de barrio. Men vraagt aandacht voor het wegefonds en een efficiëntere procedure voor wat betreft de erfpachtgronden.

De FOL wil de wettelijke kaders EOP en EROC evalueren en het Stedelijk Ontwikkelingsplan (SOP) uitvoeren. De bureaucratie moet aangepakt worden. FOL wil een beter functionerende Domeinbeheer en FKP. FOL stelt voor om DOW, DROV, Stadsvernieuwing en Kadaster te clusteren.

4.4.3.10 Openbare financiën/ Finansa Público

De MAN streeft naar een herstel van het begrotingsevenwicht en tevens een herziening c.q. vereenvoudiging van het belastingstelsel. In het bijzonder is er aandacht voor de verschuiving van directe naar indirecte belasting en verlaging van de winstbelasting. Maar ook wordt aandacht gevraagd voor een effectievere inning van de belastingen.

De PLKP streeft ook naar herstel van het begrotingsevenwicht. Het herzien van de verdeling van de belastingopbrengsten tussen de diverse eilandgebieden is een van de genoemde punten in het programma. Daarnaast ook het herfinancieren van de overheidsschuld om op deze wijze de druk van de rente omlaag te brengen.

De PNP is ook voorstander van de herfinanciering van de overheidsschuld, maar voegt er expliciet aan toe dat de vrijgekomen ruimte beschikbaar gesteld moet worden voor de ontwikkeling van het 'human capital'. Verder moet de privatisering voortgezet worden en er moet van overheidszijde meer greep komen op de verzelfstandigde organisaties.

De DP stelt dat er kosten verlaagd moeten worden om het begrotingstekort verder terug te dringen. Ook DP wil een herziening van de verdeling van de belastingopbrengsten. Het belastingstelsel dient aantrekkelijker te worden gemaakt voor investeerders.

LNPA heeft geen hoofdstuk gewijd aan de openbare financiën. Uit het hoofdstuk economie kan wel geconcludeerd worden dat ook zij voorstander zijn van een evenwichtige begroting en dat er niet meer wordt uitgegeven dan er binnen komt.

ORDU besteedt geen aandacht aan de overheidsfinanciën.

De PAR pleit in het hoofdstuk overheid en openbare financiën voor het consolideren van het financieel beleid, het afdwingen

van begrotingsdiscipline en het scheppen van ruimte voor belastingverlaging.

Ook de FOL streeft naar het terugdringen van het begrotingstekort.

Geconcludeerd kan worden dat er consensus bestaat over het herstel van het begrotingsevenwicht. Men is echter onduidelijk over hoe dit evenwicht bereikt kan worden. In nagenoeg alle programma's komt het herstructureren van het belastingstelsel naar voren. Dit voornamelijk om Curaçao aantrekkelijker te maken voor investeerders. Geen enkele partij lijkt tegenstander te zijn van verdere privatisering, zolang het niet gaat om monopolisten.

Verder kan gesteld worden dat (sommigen) te weinig aandacht besteden aan de openbare financiën, terwijl met name op dit gebied Curaçao grote problemen heeft. Ook geven de politieke partijen niet aan hoe de afstemming met het Land zal zijn om bijvoorbeeld de herziening van het belastingstelsel te realiseren.

4.4.3.11 Conclusie

Er is een grote consensus, maar er zijn ideologische accentverschillen. De christen democraten zijn meer voorstander van marktwerking dan de sociaal democraten.

4.5 De financiële vertaling van de programma's

Zoals in het theoretisch hoofdstuk is gesteld, dient alle beleid vertaald te worden in de begroting. Het is dan ook zeer merkwaardig dat geen van de verkiezingsprogramma's een verband legt met de begroting. De onderstaande tabel is een beknopte weergave van de gewone dienst van de begroting van het eilandgebied Curaçao 2003.

Hoofdfuncties	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
00 Algemeen bestuur	61.464	4.852	-56.712
01 Openbare orde en veiligheid	14.103	165	-13.938
02 Verkeer en vervoer	34.103	44	-34.374
03 Economische Zaken	34.468	154	-34.314

Hoofdfuncties	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
04 Onderwijs	196.061		-196.061
05 Cultuur en recreatie	16.159		-16.159
06 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	185.350	2.945	-182.405
07 Volksgezondheid	58.934	744	-58.190
08 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	16.939	8.831	-8.108
09 Financiering en dekkingsmiddelen	207.344	787.955	580.611
TOTAAL	825.340	805.690	-19.650

Bron: Begroting in een oogopslag (2003)

In deze paragraaf wordt getracht de link met de begroting (kwantitatief) te leggen. Dit gebeurt in de volgende tabel. Wij doen dit echter voor het geheel van de verkiezingsprogramma's, daar er geen noemenswaardige verschillen bestaan tussen de verkiezingsprogramma's. Hierbij nemen wij de conclusies van de sub-paragrafen van paragraaf 1.4.2. als uitgangspunt.

Indeling Begroting	Effect	Toelichting
00 Algemeen bestuur	-	Door de autonome status zal Curaçao meer belastingopbrengsten overhouden. Dit is een proces dat jaren zal duren dus op korte termijn geen financiële ruimte zal scheppen.
01 Openbare orde en veiligheid	+	De repressie en preventie gaan geld kosten.
02 Verkeer en vervoer	+	Hoewel het een vergeten hoofdstuk is, kan men er gezien de aard van de sector niet onderuit te investeren.
03 Economische zaken	+	Er zullen incentives gecreëerd moeten worden.

Indeling Begroting	Effect	Toelichting
04 Onderwijs	+	Innovatie van het onderwijs vergt middelen.
05 Cultuur en recreatie	0	De nieuwe aspecten van het beleid kunnen gefinancierd worden door de opbrengsten van bijvoorbeeld een lotto.
06 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	+	Indien het beleid om onderstandtrekkers actief te begeleiden naar een baan succesvol is, zou er in theorie ruimte ontstaan om de onderstand te verhogen. Echter, het begeleidings-traject is een intensief traject dat kosten met zich meebrengt.
07 Volksgezondheid	+	Het is niet waarschijnlijk dat de bouw van een nieuw ziekenhuis en de exploitatie ervan (op korte termijn) gefinancierd kunnen worden uit de bezuinigingsopbrengsten.
08 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	0	De sociale woningbouw en investeringen in de bario zullen waarschijnlijk, ondanks alle voornemens, op hetzelfde niveau blijven.
09 Financiering en dekkingsmiddelen	-	Door herfinanciering zal er financiële ruimte ontstaan. De vraag is of dit voldoende is voor belastingverlaging en extra investeringen in bijvoorbeeld 'human capital'.
TOTAAL	+	Het voorgestelde beleid zal het begrotingstekort doen stijgen.

De financiële vertaling van de verkiezingsprogramma's leidt dus tot een stijging van het begrotingstekort. Merkwaardig is dat geen van politieke partijen dit aangeeft.

5 Conclusies

De websites van politieke partijen zijn geen wezenlijk onderdeel van de marketingstrategie. De websites zijn doorgaans pas laat zijn gelanceerd c.q. ververst. Dit is begrijpelijk daar maximaal 30% van de huishoudens toegang heeft tot het Internet. De *branding* van de site was matig tot slecht.

De visies van politieke partijen zijn over de hele linie zwak ontwikkeld. Met name op het gebied van economie en openbare financiën. Alle programma's bevatten visie elementen. Sommigen (zoals PAR en ORDU) hebben deze weergegeven in een soort *statement*. Echter met uitzondering van bijvoorbeeld de PAR, is de visie niet nader onderbouwd en uitgelegd en is er geen link gelegd met de voorgestelde acties.

Bijvoorbeeld: er is in het algemeen geen visie op de technologische ontwikkeling en op de kernoverheid. De visies sluiten niet aan op bijvoorbeeld "Vishon Kòrsou". Alleen DP vermeldt dit document in de tekst.

De programma's bieden over het algemeen geen wetenschappelijke analyse van de problemen van het eiland op basis waarvan een oplossing gezocht kan worden voor de problemen. Het is dan niet verwonderlijk dat eenmaal aan de macht, de regering niet in staat is een goed regeringsprogramma op te stellen om de problemen te lijf gaan.

De verkiezingsprogramma's zijn van zeer beperkt belang voor de verkiezing en het benaderen van de kiezers. Deze conclusie is gebaseerd op het feit dat de verkiezingsprogramma's over het algemeen laat en matig beschikbaar zijn. Het is dus niet waarschijnlijk dat de kiezers kennis hebben van de programma's bij het stemmen.

De programma's zijn in het algemeen veel te dik in relatie met de informatie die ze bevatten (tussen de 20 en de 75 pagina's) en dat bevordert het lezen niet. Zeker gezien tegen de achtergrond dat wij geen leescultuur kennen.

Bij bestudering blijkt dat de programma's niet onderscheidend genoeg zijn. Op basis van het programma zouden alle partijen in welke combinatie dan ook met elkaar kunnen samenwerken. De scheiding tussen de partijen is gebaseerd op dogmatische ideologische verschillen. Er zijn twee gevoelige punten: de bescherming van de arbeiders en het privatiseringsproces. Dit zou erop kunnen duiden dat er twee stromen zijn ten aanzien van de liberalisering van de economie.

De programma's zijn niet kwantitatief. Partijen hebben blijkbaar niet de deskundigheid in huis om het een en ander cijfermatig te onderbouwen. Daarnaast wordt er mogelijk vanuit de partijen zelf niet zo'n belang aan het programma gehecht, omdat van de andere kant de informatie makkelijk op te vragen is bij bijvoorbeeld het CBS of de Afdeling Financiën van het eilandgebied.

Het voorgestelde beleid van de gezamenlijke partijen is niet te financieren door reallocatie van middelen. Er zijn te veel wensen en te weinig besparingen.

Waarschijnlijk zijn de programma's wel relevant voor de coalitievorming. Dan moeten de partijen, gebaseerd op de uitslag, de programma's naast elkaar leggen. Sommigen beweren dat het coalitiesysteem een belangrijke verklarende factor is voor de lage kwaliteit van de verkiezingsprogramma's. Partijen zouden programma's vaag houden omdat ze zich niet a-priori uit willen sluiten. Maar men kan ook redeneren dat een coalitie beter functioneert als partijen verkiezingsprogramma's serieuzer zouden aanpakken, waardoor ook regeerprogramma's concreter en realistischer kunnen zijn.

Ook missen alle programma's een tijdpad waarin wordt aangegeven in welke volgorde en in welk tempo men wat wil realiseren. Dit leidt tot de volgende algemene conclusie: dat de programma's niet te beoordelen zijn op hun realiteitsgehalte. Het is niet goed te praten dat de kwaliteit van de programma's zo laag is. Niet alleen de politieke partijen dienen hierop aangesproken te worden, maar ook de pers en de kiezer. Het is niet mogelijk de problemen van het eiland op te lossen als niet reeds bij het opstellen van de verkiezingsprogramma's dieper over de problemen en de oplossingen, inclusief de gevolgen en effecten, wordt nagedacht.

6 Aanbevelingen

Het is imperatief dat de programma's op een hoger niveau komen en relevanter worden, wil de politiek haar rol in de Curaçaose samenleving behouden. Om dit te bereiken stellen wij de partijen voor om in de toekomst de volgende uniforme structuur te hante-

ren, waardoor onderlinge vergelijking mogelijk is en aansluiting ontstaat met de begroting, *het* beleidsdocument van het eilandgebied Curaçao:

Proloog

Visie van de partij c.q. ideologie en uitgangspunten

Kandidatenlijst

De huidige situatie

De gewenste situatie

00 Algemeen bestuur

01 Openbare orde en veiligheid

02 Verkeer en vervoer

03 Economische zaken

04 Onderwijs

05 Cultuur en recreatie

06 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening

07 Volksgezondheid

08 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

09 Financiering en dekkingsmiddelen

Slot

Bij het beschrijven van de huidige - en toekomstige situatie zouden men gebruik kunnen maken van het volgende format.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bevolkingsaantal			125.599			
Labor force	56659					
Employed labor force	47868	44958	45834			
Unemployment rate	16,4	16	14			
Youth Unemployment rate			34			
Economic Growth						
Overheidsfinanciën						
Inkomsten	776		825			
Uitgaven	817		805			
Tekort	41		20			

Bij de weergave van de financiële gevolgen zou men het volgende format kunnen hanteren.

Hoofdfuncties	Uitgaven	Inkom- sten	Saldo	2004
00 Algemeen bestuur	61.464	4.852	-56.712	
01 Openbare orde en veiligheid	14.103	165	-13.938	
02 Verkeer en vervoer	34.103	44	-34.374	
03 Economische Zaken	34.468	154	-34.314	
04 Onderwijs	196.061		-196.061	
05 Cultuur en recreatie	16.159		-16.159	
06 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	185.350	2.945	-182.405	
07 Volksgezondheid	58.934	744	-58.190	
08 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	16.939	8.831	-8.108	
09 Financiering en dekkingsmiddelen	207.344	787.955	580.611	
TOTAAL	825.340	805.690	-19.650	

Het moet het streven zijn om binnen één of twee verkiezingen, programma's te hebben die doorberekend kunnen worden in Curalyse, het economisch model van het eilandgebied Curaçao.

Het is aan te bevelen de programma's in de drie officiële talen te publiceren.

Het is van belang dat politieke partijen beter gebruik gaan maken van websites, met name om het verkiezingsprogramma aan de man te brengen. Dit verhoogt de effectiviteit, daar een ieder via het internet het programma kan bemachtigen terwijl het de kosten voor de politieke partijen verlaagt.

Het is aan te bevelen dat men de slogans op de stickers gaat vervangen met het adres van de website en op die manier de kiezers stimuleren de programma's te lezen.

Deze aanbevelingen zijn waarschijnlijk alleen te realiseren als de politieke partijen het wetenschappelijke bureau weer reanimeren c.q. oprichten. De partijen kunnen dan bij het opstellen van de verkiezingsprogramma's door dit bureau wetenschappelijk ondersteund worden. De faculteiten van de Universiteit van de Nederlandse Antillen kunnen daarbij ook van dienst zijn.

7 Nawoord

Curaçao heeft mogelijk een van de meest efficiënte verkiezingsprocessen ter wereld. Dit resultaat op procesniveau staat in schril contrast met de achterstand op het gebied van de inhoud. Het inhoudelijke deel van de verkiezingen is niet ontwikkeld. Met andere woorden de verkiezingsprogramma's, waarin de inhoud van de verkiezingen aan de orde zijn, kunnen en moeten behoorlijk verbeterd worden. Wil Curaçao de problemen van de samenleving oplossen, dan zal met name de inhoudelijke dimensie van de verkiezingen drastisch moeten worden verbeterd. Dit is een proces dat vanuit de wetenschap ondersteund moet worden.

8 Geraadpleegde literatuur

Amigoe, 8 mei 2003: PAR en FOL in verbeteren strijd om eerste plaats

Begroting in een oogopslag, 2003

Bovens M.A.P., 't Hart P., van Twist M.J.W., Rosenthal U., Openbaar bestuur: beleid, organisatie en politiek, Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2001

Economic Outlook Curaçao, 2003

Gevel van de A.A.J.S. & Goor van H.P.J, Bestuur& systeem: Een inleiding in de bestuurskunde, Stenfert Kroese, Leiden, 1997

Goede M.P., De veranderende rol van de overheid; inleidingen van de Vereniging Voor Bestuurskunde Nederlandse Antillen & Aruba, 1995-1996

Nos ta na tempu, Respèt i dignidat pa Kòrsou, Programa di Akshon, Partido Nashonal di Pueblo, Elekshon pa Konseho Insular 2003

Partij programma 2003 - 2006, Lista Niun Paso Atras, 2003

Plan di akshon 2003, MAN, 2003

Programa di akshon di Partido Democraat di Pueblo, Basta pleita, ban traha den union ta momentu pa adelanto i progreso, mei 2003

Programa di akshon di Partido Laboral Krusada Popular, Nos kompromiso ku pueblo, 9 mei 2003

Programa di akshon di Partido PAR pa 2003 - 2007, Invertí den hende pa elevá kalidat di bida, 2003

Programa di akshon ORDU, ORDU, 2003

Survey Report 'Elekshon 2003', SmartInsights, Maart 2003

Un kara kurashi hustisia determinashon; strategia i vishon di
Frente Obrero pa periodo di gobernashon 2003-2007, 2003

Internetsites

STEMBUREAU CURACAO <http://www.registrosivil.an>

DP: <http://www.partidodemocraat.com>

FOL: <http://www.frenteobrero.com>

LNPA: <http://www.listaniunpasoatras.com>

MAN: <http://www.votaman.com>

PAR: <http://www.partidopar.com>

PLKP: <http://www.plkp.an>